

Els fonaments antropològics del fenomen del testimoni

Una anàlisi de l'home com a paraula, judici i acció

Ignasi Fuster¹

El present article mira de presentar una fonamentació antropològica del testimoni de l'home davant l'home. El bé i la fe es transmeten entre els homes sobretot a partir del poder antropològic del testimoni. Ara bé, en què consisteix la bellesa i la força del testimoni? Com descriure la figura del testimoni i quines qualitats l'envolten? El text parteix del diàleg entre Jesús i Pilat, en el qual Jesús reconeix la seva missió de donar testimoni de la veritat. D'aquesta manera, Jesús vincula íntimament la missió del testimoni amb el compromís en favor de la veritat, i especialment de la veritat de l'home. Tot seguit, presenti tres aspectes fonamentals del testimoniatge humà: la paraula pronunciada per l'home (aspecte profètic del testimoni); el judici moral sobre l'existència (aspecte real del testimoni), i finalment les accions dutes a terme per l'home (aspecte sacerdotal del testimoni). El testimoni de la veritat confessa mitjançant la paraula, però el seu testimoniatge neix del silenci interior on l'ésser humà pren les seves decisions ètiques i les manifesta a través de les obres històriques. I això, tal com intento mostrar, és possible des de l'obediència més fidel al mateix ésser i al flux de la seva mateixa essència.

1. A propòsit del diàleg entre Jesús i Pilat: la condició de testimoni de Jesús

«Jo he nascut i he vingut al món per donar testimoni de la veritat.» (Jn 18, 37)

En el context dramàtic de la Passió, Jesús va pronunciar aquestes paraules davant el rostre (la persona) de Pilat, que era el governador romà de Judea. Certament, el context en el qual es pronuncien aquestes paraules està marcat pel drama de la relació entre el poder i el súbdit. Una vegada més, com en totes les èpoques de la història, es dirimeix una qüestió de poder. Qui ostenta el poder en aquella circumstància? Quin és el veritable exercici del poder? Quin és el veritable poder de l'home?² Fixem-nos, en primer lloc, en el poder que resideix en Roma i en el seu representant. Pilat, segons la llei

romana, té el poder concret i eficaç de condemnar a mort un agitador social que posa en perill l'obediència divina al Cèsar. D'altra banda, Jesús s'ha revelat com un home poderós, capaç de fer miracles i d'erradicar el mal. Si Pilat representa el poder polític com a garant de la pau d'un territori, Jesús representa un altre tipus de poder més antropològic que es manifesta en el poder que exerceix eficaçment enfront del misteri del mal.

Trobem dos poders davant per davant: el poder mundà i el poder espiritual. De fet, Jesús es presenta davant Pilat amb el respecte del ciutadà hebreu davant l'autoritat romana. Jesús tampoc no deslegitima el poder de Pilat i la seva responsabilitat davant el poble. D'altra banda, el poder espiritual del qual Jesús és portador tampoc no ha de contradir el poder mundà exercit pel governador. Tots dos estan al servei de la pau des de punts de vista diferents. De la mateixa manera que Pilat governa per mantenir la pau de l'imperi al territori perifèric d'Israel, també Jesús va desenvolupar una missió de pacificació als cors dels homes angoixats per la presència lancinant del mal. Tots dos poders convergeixen a favor de la pau social i la pau espiritual. De fet, la pau espiritual és el fonament de la pau social, ja que només qui assoleixi la pau en el seu interior podrà projectar i construir la pau en el seu entorn més proper. El mateix Jesús no tem presentar-se davant Pilat amb un poder superior supramundà, perquè es tracta d'un poder diví que és a l'origen del món i de la constitució del que és social.

Jesús posa en relació el seu poder amb el *testimoniatge*. D'alguna manera, sembla que el poder fonamental que exerceix Jesús en la societat consisteix a donar testimoni. I Jesús posa el testimoni en relació amb la veritat, ja que precisament es presenta davant Pilat amb la missió de donar testimoni de la veritat. Aquestes paraules metafísiques de Jesús escandalitzen i descol·loquen l'home de la política, l'estratègia i les lleis. Jesús amplia el sentit de la missió política obrint-la a una missió metafísica (metapolítica) que té un tret d'universalitat, de globalitat i de totalitat. La veritat ja no es refereix a un sector particular de la funció política per governar un territori del món, sinó que reflecteix l'hermenèutica del món, de l'home i de Déu. Si per a Pilat els grans referents dels seus afanys diaris eren Judea, els jueus i Roma, ara Jesús transcendeix els límits de la regió per obrir-se a les grans veritats que han fonamentat les grans categories de la història: el món, l'home i Déu. Jesús apareix com aquell que està compromès amb la revelació de la gran Veritat amb majúscula. D'aquí que al final de la conversa entre Pilat i Jesús, la qüestió de la veritat quedi en l'aire, és a dir, en la incapacitat d'entrar en un diàleg real i fecund. Pilat esquiva d'aquesta manera la Veritat.

2. El testimoni de la veritat: la relació entre testimoni i veritat

Jesús i Pilat són dos poderosos entre els quals s'obre una distància infinita. Si Pilat és el gestor de l'ordre social, Jesús és el testimoni de la veritat metafísica.

I en aquells moments de tensió i compromís no es va poder donar un diàleg diàfan entre allò que és social i allò que és metafísic. Pilat representa una política allunyada de la metafísica, una política desentesa del fonament, una política refractària a la finalitat moral de totes les accions. I Jesús és qui sent la missió de retornar el regne d'allò que és humà al regne de Déu, és a dir, retornar l'àmbit complex i múltiple al fonament transcendental de la veritat i el bé. El silenci que cau damunt el pretori davant la pregunta de Pilat perquè Pilat pensa que no pot ser resposta, denota la fractura íntima que tot al llarg de la història humana es detecta entre l'existència humana (existencialisme) i l'ésser de l'home (metafísica). Ja el gran Kierkegaard ho expressava en termes d'una malaltia mortal, és a dir, una malaltia antropològica que mena a la desesperació, precisament perquè l'home no es vol relacionar amb el que és etern³. Si Pilat representa la pragmàtica de la política, Jesús és l'home etern⁴.

Aleshores, com salvar la distància infinita que s'obre entre el que és temporal i el que és etern? Com donar veu a aquella desesperació íntima que, tot i que els homes de tots els temps no ho vulguin reconèixer, es manté latent al cor de l'home? Hom s'adona que el repte dels temps actuals pren matisos metafísics. De fet, el fenomen de la creixent secularització en la societat occidental no és res més que una manifestació de l'abandonament metafísic dels fonaments. Fins i tot les societats liberals i democràtiques contenen un fonament de caràcter moral i religiós. A darrere de les societats de la llibertat i la participació s'amaga sempre una *ideologia* (un sistema de principis) a la qual es deu un temor reverencial. D'alguna manera, tot sistema polític (des dels més autoritaris fins als més democràtics) es relaciona amb algun tipus de certesa o convicció d'ordre moral i metafísic. Tota política conté una meta-política i posseeix un cert sentit religiós (com a fonament últim), que estem cridats a reconèixer i a desvelar. En la política més mundana sempre ressona la música de fons d'una certa mística.

En aquest context dens i profund irromp allò que Jesús anomena «el testimoni de la veritat». Jesús reconeix que ell ha vingut al món amb un únic propòsit:

donar testimoni de la veritat. Ara bé, en què consisteix aquest «donar testimoni»? Jesús posa en relació la veritat (la recerca del fonament, que al llarg de la història s'ha dut a terme a través de la saviesa dels mites i de les reflexions de la filosofia), amb allò que denomina testimoni, i que no era un concepte aliè al món romà. Per tal de salvaguardar un judici just resulta condició necessària la testificació dels testimonis. Durant el judici religiós i polític contra Jesús compareixen nombrosos testimonis que declaren en contra o a favor de la seva persona (i de les seves pretensions religioses i polítiques). El procés s'allarga en certa manera entre Getsemaní i el Calvari. Al llarg d'aquest procés trobem els testimonis que declararan amb relació als fets del cas de Jesús de Natzaret. Les autoritats religioses l'acusen de blasfem i d'amenaçar el poder de Roma; el poble congregat davant l'acusat crida a Pilat en favor de la crucifixió; la dona de Pilat testifica en favor de la innocència de Jesús a partir d'un somni nocturn. També a Jesús se li respecta el fet de donar testimoni d'ell mateix. És quan declara que ha vingut a donar testimoni de la veritat.

En què consisteix la figura del testimoni que Jesús invoca en l'hora suprema de la seva vida? Jesús es presenta davant Pilat com un Testimoni compromès amb revelar a veritat més profunda dels grans misteris: el món, l'home i Déu, sense obviar el terrible misteri del mal que embolcalla les existències humanes. És aquí on trobem el Jesús més metafísic. Si ens hi fixem, ell no es defensa amb relació als actes que ha pogut dur a terme, sinó que al·ludeix de cop a la veritat en ella mateixa, a la font de la veritat, als fonaments de la veritat. Es presenta d'aquesta manera més enllà del testimoni secular de la filosofia i de la saviesa religiosa de totes les cultures. Es refereix a la Veritat amb majúscula, és a dir, a l'essència del món, de l'home i de Déu. I en el centre del seu testimoni es troba la qüestió cabdal de l'home, és a dir, la qüestió antropològica. De fet, així va presentar Pilat a Jesús davant la multitud compareixent: *Ecce homo* (vet aquí l'home). D'aquesta manera, Jesús no testifica sobre la seva veritat històrica i particular (miracles, discursos, obres), sinó més aviat sobre la veritat transcendental que ultrapassa totes les èpoques històriques i és en l'origen de la civilització humana.

A més, Jesús és conscient que la qüestió de la veritat està en crisi. Precisament, la qüestió antropològica es troba realment amenaçada per la no-veritat⁵, ja que l'home no troba el seu veritable lloc en aquest món⁶. L'ésser humà es veu incapaç de relligar-se (en el sentit religiós) amb els seus propis orígens i no acaba de trobar-se a si mateix⁷. O no vol ser ell mateix o es veu incapaç de ser ell mateix a causa de la seva pròpia feblesa i a la caiguda en el pecat. Un estat refractari d'alienació (i buit) existencial plana damunt la carn i la ment de l'home, tants cops aclaparat per la paradoxa que alberga al seu interior, així com per la crueltat d'un sofriment que feteja el decurs de la seva vida. Ser home resulta problemàtic i no fàcil de resoldre de manera solvent. El mateix Jesús ha estat testimoni de la insolvència de l'ésser de l'home, com a observador i testimoni privilegiat del seu propi poble. El

judaisme és la manifestació fefaent de la contradicció de l'ésser humà en si mateix. Havent rebut la tradició sagrada del Sinaí i del profetisme d'Israel, havia convertit la religió en un legalisme insuportable, sense home (amb absència de l'home) i condemnat a la repetició eterna de la culpa. I quan Jesús intenta la síntesi entre el Sinaí (la Llei) i el profetisme (el cor), la seva pròpia religió el rebutja com a impostor. La religió, que havia de donar testimoni del fonament, es mostra refractària a tot fonament, posant al descobert la crisi profunda de la qüestió de la veritat.

3. La figura antropològica del testimoni i les seves dimensions múltiples: paraula, judici i acció

Tornem a la figura del testimoni humà i el seu vincle amb el judici. El testimoni qualificat és aquell que compareix en qualitat de testimoni directe (o indirecte) d'uns fets particulars. D'aquesta manera, testifica qualitativament sobre la versió (la veracitat) dels fets en qüestió. El testimoni veritable és aquell que reflecteix de manera fidedigna allò que va observar d'una manera directa o indirecta. Però les paraules de Jesús semblen obrir-se a una dimensió més profunda respecte del judici i el testimoniatge. La història sencera i l'existència personal és un judici sobre l'home sota la tutela de cada home que ve a aquest món. La història humana seria un gran judici sobre l'home del qual cadascú hauria d'oferir el seu testimoni: *Què és l'home?, quina és la veritat de l'home?, on es troba la bondat humana? Hi ha signes de la maldat de l'home en el món?* Vet aquí el paper cabdal del cap, és a dir, de la raó pràctica (la consciència), la funció de la qual consisteix a emetre un judici sobre la humanitat i sobre la humanitat mateixa. L'home és l'ésser que és capaç que és capaç de construir les càmeres de gas (destruint la humanitat), o bé que s'introdueix en elles tot mussitant una oració de fe (estimant la humanitat)⁸.

Jesús, al llarg del procés del seu judici —que és un judici sobre la veritat de l'home—, es comporta com un autèntic home de consciència. D'una banda, defensa la bondat de les seves obres i, d'altra banda, es defensa de la injustícia de les vexacions a les quals es veu sotmès. D'aquesta manera, el Crist coronat d'espines realça la reialesa i la dignitat de la consciència humana. La consciència de Crist defensa el bé veritable i es defensa del mal injust. Així, confessa el bé i acusa el mal —que és la funció pròpia de la consciència humana. Això és el que la teologia ha anomenat el *munus regendi* de Crist i dels cristians. Crist és el testimoni de Déu: el profeta que anuncia la veritat; el rei que dona testimoni conscient d'una vida santa; el sacerdot que santifica (cura) la humanitat. El testimoni global de Crist assumeix tres aspectes: l'aspecte de la paraula que confessa la veritat (profetic); l'aspecte de la consciència que amb la seva manera de viure dona testimoni de la santedat de Déu (real); l'aspecte de les obres que erradiquen el mal de l'ésser humà (sacerdotal). Hi podem distingir tres elements essencials del testimoni

de l'home en la història: la paraula (el verb profètic), la consciència (el judici revelador) i l'acció (el gest redemptor).

Així doncs, la consciència moral forma part del testimoni que l'home dona sobre si mateix, la història i la humanitat. La consciència vinculada a la pragmàtica que les obres es revela com un testimoni silenciós i sense paraules. El testimoni de les obres que se segueixen o de les obres que evita la consciència s'uneix al seu torn al moment testimonial de la confessió de la veritat de l'home mitjançant la praxi del discurs. En la figura del testimoni s'alternen la paraula i el silenci (de la consciència i de les obres). Aleshores, d'on emana el judici o la confessió de la consciència? Com radica el silenci del sagrari de la consciència en la totalitat de la naturalesa humana? Afrontem tot seguit el fonament antropològic del testimoni en les seves diverses formes, sigui la paraula, el judici o l'acció. Contemplem de nou l'ésser humà com aquella substància de silenci —silenciosa i embolicada en el silenci—, que es fa capaç d'obrir la boca i comunicar una paraula significativa per a altres. I que després de pronunciar la paraula, torna a l'estat primigeni del silenci. De fet, la paraula pronunciada neix del silenci del cor o de la intimitat de la persona. La paraula ha de néixer de la reflexió profunda per tal que no degeneri en xerrameca insulsa i superficial⁹. La paraula veritable i edificant ha de ser profètica i, per tant, inspirada per la veritat última de l'ésser.

4. Els orígens antropològics del testimoni: entre el silenci i el discurs

Així doncs, com s'articulen entre si *paraula*, *judici* i *acció* des de la base fonamental del silenci de l'ésser? Podem afirmar que l'ésser de la persona és l'origen de les diverses manifestacions testimonials de la persona, bé sigui a través de la paraula oral, del judici de la consciència, de les obres realitzades. Considerem la modalitat silenciosa de la persona humana. Què pot significar que l'ésser humà sigui una substància silenciosa? Què volem dir quan situem la persona en l'àmbit del silenci i, per tant, de l'acte més pur i ple? D'on brolla el verb humà en el dinamisme comunicador de l'ésser humà cap a l'alteritat? L'existència humana es desenvolupa fonamentalment envoltada de silenci i en el silenci. El testimoni verbal és l'última fase de la comunicació que l'ésser humà estableix amb els seus semblants. D'alguna manera, el llenguatge és la passió de l'enteniment¹⁰, és a dir, l'enteniment humà que sent l'apassionament de comunicar als altres la veritat que atesora de manera silenciosa, però fecunda per a si mateix. Així doncs, la paraula que dona testimoni ve a ser l'apèndix de la vida personal, o la manifestació sensible del més amagat de la vida interior. La boca immòbil i muda dona pas a la paraula mòbil i comunicativa.

Però resulta orientador situar el verb humà dins la totalitat de la vida personal de l'home. L'home inspira i espira el silenci. La respiració vital humana és silenciosa —només en alguns moments panteixant—. L'ésser humà assimila en

el silenci del seu esperit els grans misteris, i avança progressivament cap a la síntesi passiva —i activa— de la cultura¹¹. Les primeres fases del desenvolupament de l'embrió i del fetus dins el ventre matern estan envoltades de silenci. La criatura que quan creix observa i sent, també roman en el silenci existencial. L'aprenentatge autèntic i profund està marcat pel signe del silenci. El nen capta les expressions corporals, els moviments físics i els gestos quotidians amb més rapidesa i facilitat que no les paraules adultes que omplen de sentit el tràfec de l'existència. La nit i la dormida estan cobertes d'un profund silenci. L'home descansa en el silenci quan el subconscient fa aflorar les històries imaginatives de l'univers oníric. D'alguna manera, l'ànima retorna als seus propis orígens a través del silent repòs de la dormida. L'ancià va perdent l'ús de la paraula en paral·lel a una mobilitat cada cop més reduïda. D'aquesta manera, els moviments del cor, els records de la memòria i els pensaments de la ment flueixen silenciosament en la interioritat de l'home, omplint de vida i d'expectatives la seva existència precària.

Com *sintetitzar* d'alguna manera l'essencial vida personal que flueix a través de l'existència temporal i finita? L'ésser humà és fletxa silenciosa d'anhel¹² que brolla de les fonts més recòndites de l'acte silent de l'ésser personal. De la mateixa manera que l'astre solar es lleva silencios cada matí i escampa els seus rajos rosacis damunt la terra, també l'actualitat originària de l'acte de ser és una energia (*enegeia*) silenciosa que fonamenta els anhels humans (*dynamis*) essencials de la naturalesa a la recerca del que és suprem: un millor enteniment de la veritat, una major felicitat del cor, una aconseguida complaença en el bé¹³. L'anhel humà no és una bogeria anàrquica del cor, sinó el registre més noble i àlgid d'una naturalesa humana cridada a transcendir-se a si mateixa a la recerca del més superior de la veritat, l'amor i el bé¹⁴. La finitud humana no només és signe de la nostra misèria ontològica, sinó incoació de la crida incessant a la realització d'un Ésser superior i més perfecte. D'aquest estat de l'home en podem dir el *borboll originari* de la persona a través del feix dels anhels. I tot es desplega com a esdevenidor enmig del més perfecte silenci: les cèl·lules que es van multiplicant, els instints que es van despertant, els pensaments que es van formant, les decisions que es van forjant. L'essència humana viu i creix en el silenci.

L'acte personal de ser, envoltat de *silenci ontològic*, funda, com a acte de tots els actes, la naturalesa anhelosa de l'home. Els anhels solquen la naturalesa humana com rierols que discorren silencis per les seves lleres. Al silenci ontològic de l'ésser li segueix en *silenci dels anhels* (cap a les coses sensibles; cap als altres homes; cap al misteri de si mateix; cap al que transcendeix i motiva la mateixa naturalesa alhora finita i infinita). De tal manera que, com nusos gordians de l'anhel humà, va sorgint la qualitat que poden denominar-se fletxes vectorials de l'anhel (les potències motores, les potències vegetatives, les potències apetitives, les potències espirituals —intel·ligència, memòria i voluntat). Les potències —amb els seus hàbits i els seus actes—

també romanen en el silenci essencial d'allò que és humà. La raó pràctica (consciència) neix d'aquesta matriu anhelosa de la naturalesa humana. D'alguna manera, la consciència és la llei (universal i particular) que regula —com a mesura— els anhels en la seva doble referència a la persona (origen de tot moviment) i a la realitat (finalitat del moviment). D'aquesta manera emergeix el judici silenciós de la consciència moral. I el testimoni moral de la consciència és el que inspira l'execució conseqüent de les accions humanes.

5. La força testimonial de la paraula: el fenomen antropològic del llenguatge

Entre les potències humanes, i en continuïtat amb l'enteniment, l'home es caracteritza per la capacitat lingüística. L'ésser humà, tal com correspon a les formes més perfectes, experimenta la inclinació a comunicar-se amb els altres en l'àmbit interpersonal. L'essència antropològica de l'acte lingüístic és la comunicació entre persones. Precisament la paraula és la mitjancera en la comunicació entre substàncies espirituals, de tal manera que la sonoritat de les paraules i el significat del llenguatge es transmet del parlant a l'oient. Gràcies a la interlocució de la paraula, el silenci sonor d'una substància espiritual es comunica íntimament amb una altra substància espiritual diferent, establint una relació inèdita de comunió espiritual. La locució del missatge posa en comunicació dues substàncies absortes en els seus pensaments silenciosos. La paraula consisteix essencialment en el pont a través del qual l'home comunica a l'home la seva pròpia vida personal (pensaments, afectes, projectes, somnis, ideals, etc.). Si el més ric que alberga l'home i assimila la cultura és el significat de l'existència i la seva relació amb els grans misteris, a través del llenguatge mediació de tota cultura els tresors del significat flueixen entre individus (intersubjectivitat) i entre pobles (interculturalitat).

El pensament interior (verb interior) s'obre aleshores a l'acte de comunicació interpersonal (verb exterior). La paraula del parlant transmet, en la mesura del possible, el missatge a l'oient. De tal manera que la paraula exterior genera una experiència interior en l'altre. Es tracta de la via ordinària (a través de l'element físic del llenguatge verbal), per la qual l'home dona testimoni de la seva interioritat a l'altre home. És el testimoni verbal caracteritzat pel discurs, l'escolta i el diàleg. Precisament, l'arrel de tot llenguatge verbal i de l'alè bucal de les paraules rau en els anhels que recorren l'essència humana. Els anhels, aleshores, es fan carn a través de la paraula sonora, generant el fenomen únic del llenguatge humà, el qual, en darrer terme, ve a ser l'articulació sonora (amb poder de manifestar, comunicable, sensible) dels desitjos. Allò que dona substància al llenguatge és la veritat silent del desig. Una paraula pronunciada sense la passió que neix del mateix ésser és una paraula buida, incapaç de generar vida en qui l'escola. En canvi, la paraula viva —com aquelles que pronunciava Jesús— és la paraula que explicita i lliura a altri els desitjos més íntims. Per això, el

llenguatge posseeix una essència deprecativa (és prec), ja que a través de les espiracions verbals, l'ésser humà aspira a trobar resposta i omplir el potencial amagat en els desitjos de la seva naturalesa¹⁵.

D'aquí que la bellesa d'un discurs resulti edificant per a l'home. La paraula pot revitalitzar algú que estigui desanimat o rescatar de l'abisme algú desesperat. La paraula té una força especial i els seus efectes ressonen miraculosament en l'home. El bell testimoni del discurs és particularment eficaç en els homes i les cultures. Però hem de remarcar on es troben els orígens de tot discurs: precisament en el silenci de l'ésser de la persona. La paraula hauria de brollar de la font del mateix ésser i suscitar en l'oient sentiments de perfeccionament, de renovació i de millora de la pròpia existència. Quin seria, aleshores, l'objectiu de qualsevol discurs pronunciat davant un home (individual) o un conjunt d'homes (col·lectiu)? El testimoni de la paraula està cridat a mostrar els grans transcendents: la unitat global, el bé amable, la veritat sàvia i la bellesa atraient. Quan el discurs deixa de ser *metafísic* i perd la tensió íntima cap als transcendents,, aleshores degenera en col·loquis immanents, efímers i, en darrer terme, superficials. El moment (i testimoni) de la paraula s'inclou en aquella fletxa d'anhel que caracteritza dinàmicament la finitud de l'ésser i la potencialitat de l'ens. Però, de la mateixa manera que allò que és testimonial parteix de l'experiència silenciosa de l'ésser humà que emet (emissor) la paraula, també ha de culminar en l'experiència igualment silenciosa de l'ésser humà que rep (receptor) la paraula. El silenci de l'ésser emmarca l'escena de la paraula humana¹⁶.

6. Conclusió final: la bellesa i la força del testimoni personal

A tall de conclusió, podem observar de nou que el testimoni profètic de la paraula es troba *entre* el testimoni del parlant i la interpel·lació que el discurs provoca, no només en els oients, sinó també en el mateix subjecte del discurs, que es consagra a la veritat de les seves paraules, i fins i tot s'obre a ulteriors impulsos i realitzacions. Si en algun moment la paraula perdés la vinculació íntima amb el testimoni de vida del parlant, aleshores la paraula quedaria llastimosament buida i sense efectes. S'experimentaria aleshores que el discurs no penetra, no inspira, ni tampoc no regenera la vida dels individus i de les societats. De la mateixa manera, si en algun moment la paraula deixés de contribuir al testimoni de vida i a la santificació de qui la pronuncia, aleshores la paraula es tornaria repetitiva i, en darrer terme, avorrida. Per això, el testimoni de la paraula exigeix com a origen i fonament el testimoni de vida (consciència i obres) de la comunitat humana i lingüística que es comunica. En el silenci, l'ésser humà troba la paraula. I la paraula retorna al silenci ontològic i essencial de l'home. En aquesta alternativa creixent entre silenci i paraula, l'home no deixa d'obrir-se a anhels més elevats i intensos de contemplació i assimilació.

El silenci es revela com una actitud humana de la qual depèn la legitimitat i la veritat del discurs pronunciat. Però el silenci és intrínsecament testimonial, perquè el testimoni d'allò més autèntic de l'ésser personal (testimoni de l'origen), del dinamisme de la naturalesa travessada pels anhels (testimoni del desig), de la culminació dels desitjos en les actuacions lliures (testimoni de les obres), del judici de la consciència a l'hora de prendre decisions (testimoni de la consciència). I el tot cas, el testimoni sonor de les paraules remet constantment a aquests altres testimonis silenciosos (metafísic, essencial, pràctic i moral), que enfonsen les seves arrels en l'essència humana lliure i dinàmica i en l'ésser personal ocult i bondadós. Mentrestant, el desig no necessita les paraules per fer-se més intens, ni tampoc la persona necessita les paraules per ser algú. Certament, el discurs pot *místicament* obrir les portes al corrent essencial de la naturalesa humana i a la font originària de l'ésser. D'aquí que el discurs hagi d'anar acompanyat de la consciència i de les obres concordes al propi ésser.

El poder del testimoni de l'home (i de les seves conviccions morals i religioses) es troba *més deçà i més enllà* de les paraules i dels discursos. El subjecte de la paraula és un testimoni directe de l'ésser personal i de l'essència humana. Aquest testimoni gaudeix de tota la bellesa i la força de l'ésser (*energia*) i de l'essència (*dynamis*) de l'home. El que realitza la paraula és transmetre de manera sensible els secrets ocults de l'essència humana i de l'ésser de la persona. Però la comesa de la paraula consisteix a servir l'essència de l'home. La paraula posseeix una funció ontològica, que explicita el veritable mòbil de l'home i de les cultures. Allò que veritablement atrau l'home és la bellesa de la veritat i del bé. El discurs vertader i edificant mou els homes a ser millors i a gaudir de la seva existència. Però encara més, l'ànima bella la persona en qui es percep la bondat amorosa i la transparència vertadera dels homes és la que més *arrossega* (contagia) la humanitat en el seu desig de superar-se a si mateixa per trobar el més gran. La bellesa del testimoni contemplat a través del silenci perfecciona aquells que la contemplen. Però fins i tot el testimoni bell dels homes a qui ningú no contempla coopera, també, en la gran xarxa de la humanitat per a l'edificació del món¹⁷.

Recapitulant les reflexions anteriors, podem concloure que el testimoni de la persona davant el món es manifesta a través de tres moments relacionats entre si: 1) El testimoni «silenciós» de la consciència que beu de les fonts de l'ésser personal i de l'essència humana; 2) El testimoni «verbal» del llenguatge que expressa la riquesa del món interior que lluita pel sentit de les coses; 3) El testimoni «silenciós» de les accions que duen a terme els propòsits de l'home en favor del bé personal i comunitari. Així doncs, el silenci sonor de la consciència porta al discurs edificant (i apostòlic), així com també mena a la coherència de les accions guiades pel recte judici de la consciència i en conformitat amb el discurs transmès com a llum de sentit. El moment denominat *profètic* (de la paraula) està antecedit pel moment denominat *real*

(de la consciència), i seguit pel moment denominat *sacerdotal* (de les obres). D'aquí que el testimoni vital i el silenciós goig d'una prioritat verificadora respecte del testimoni de la paraula. I el testimoni ostenta una dimensió metafísica, ja que són els ulls del cor¹⁸ els que donen testimoni de la veritat més profunda de l'ésser i de l'essència de la persona humana. *El testimoni consisteix essencialment a deixar que flueixi l'essència humana en la mesura que estigui radicada en l'ésser personal*. La condició de testimoni només correspon a qui s'atreveixi a abocar-se al recòndit dels orígens personals.

¹ Professor d'Antropologia Filosòfica i Degà de la Facultat de Filosofia de l'Ateneu Sant Pacià, Barcelona.

² El pensador Romano Guardini alertava que la qüestió del poder seria fonamental en el món futur: «El problema cabdal al voltant del qual girarà la tasca cultural del futur i de la solució del qual dependrà tot, no només el benestar o la misèria, sinó la vida i la mort, és el problema del poder. I no precisament el del seu increment, que s'opera per si mateix, sinó el del seu domini, el del seu ús correcte». (R. Guardini, *El fin de la modernidad*, PPC: Madrid 1995, 117).

³ Cf. S. Kierkegaard, *La enfermedad mortal*, Trotta: Madrid 2008.

⁴ Cf. G. K. Chesterton, *El hombre eterno*, Cristiandad: Madrid 2004.

⁵ M. Heidegger, *El ser y el tiempo*, Trotta: Madrid 2009, 238.

⁶ B. Pascal, *Pensaments*, Ara Llibres: Barcelona 2015, n. 400: «L'home no sap on situar-se. Està visiblement extraviat i ha caigut del lloc que li correspon, sense poder tornar a trobar-lo. El cerca pertot arreu amb inquietud i sense èxit entre les tenebres impenetrables».

⁷ Cf. L. Giussani, *El sentit religiós*, Encuentro: Madrid 2004.

⁸ Cf. V. Frankl, *L'home a la recerca de sentit*, Edicions 62: Barcelona 2024

⁹ M. Heidegger, *El ser y el tiempo*, cit. 186-188.

¹⁰ C. Cardona, *Olvido y memoria del ser*, Eunsa: Pamplona 1997, 460-461. És una expressió pròpia de sant Tomàs d'Aquino en les seves *Qüestions disputades sobre la potència*, 8, 1.

¹¹ El filòsof Edmund Husserl es refereix a la recepció que l'individu realitza de la tradició cultural com a una *síntesi passiva* per la qual l'individu participa en el corrent cultural d'un Poble. E. Husserl: *Meditacions cartesians: una introducció a la fenomenologia*, Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona: Barcelona 2016.

¹² L'expressió és de Friedrich Nietzsche a *Així parlà Zarathustra*, Quaderns Crema: Barcelona 2006.

¹³ George Steiner s'ha referit a l'home en aquests termes: «pelegrí de l'absolut», *Nostalgia del absoluto*, Siruela: Madrid 2011

¹⁴ Enfront d'una antropologia dels desitjos que justifica i relativitza tota pretensió humana, sostinc una antropologia fonamentada dels desitjos que uneix el nucli de la persona i aquelles realitats que constitueixen un bé veritable per a la persona (Cf. I. X. Fuster, *Persona, naturaleza y cultura*, Balmes: Barcelona 2012).

¹⁵ El pensador jueu Emmanuel Levinas presenta el llenguatge com una petició d'auxili i assistència (E. Levinas, *Totalidad e infinito*, Sígueme: Salamanca 2012, 104).

¹⁶ Cf. Byung Chul-Han, *El corazón de Heidegger*, Herder: Barcelona 2023, 77-114.

¹⁷ L'escriptor rus Txékhov té un text bellíssim sobre tot l'entramat fraterno de la humanitat, per tal com els homes «també són parts d'un sol organisme, meravellós i savi, per a aquell que consideri també la seva vida com una part d'aquest tot comú i que compregui aquest fet.» (A. Chéjov, *El beso y otros cuentos*, Alianza Editorial: Madrid 2017, 294).

¹⁸ Sant Bonaventura es refereix a aquesta capacitat intuïtiva com a «àpex de la ment» (Sant Bonaventura, *Itinerari de la ment a Déu*, I, 6).